

ACC. N:R M. 10528: 1-8.

Landskap: Småland. Upptecknat av: B.O. Bondeson,
Härad: S.Möre. Adress: Lesjöfors.
Socken: Söderåkra. Berättat av: P.Höglund, Gökaland.
Uppteckningsår: 1947. Född år 1872 i Söderåkra.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

N. M.
Frågelistan 138.

Landsbygdens repslageri.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R M. 10528 : /.

1
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Repslagning bedrevs förr i både större och mindre skala. Av det förra slaget fanns en anläggning i Gökalund. Där skedde repslagning med hjälp av ett s.k. repslagarhjul på en särskild bana, repslagarbanan och där kunde man slå både grova kablar och finare snören såsom märling. I mindre skala skedde repslagning med ett s.k. geschär försett med krokar på ett litet alnslångt bräde och med en enkel anordning kunde man få dem att rotera och samtidigt göra en svängande rörelse och på så sätt få de skilda parterna att slås samman till en kabel eller ett rep. Ett sådant litet enkelt geschär var hemgjort och användes av skogsbygdens bönder att slå samman rep och linor till oxtömmar (ödd) o.d. Det kunde sättas fast vid en vägg, och fordrade 2 personers skötsel. Det var inga längre rep man kunde slå på detta vis, och man använde det endast i nödfall.

Den anläggning som fanns vid Gökalund i Söderåkra socken var däremot stationär och fullt modern enligt tidens fordringar.

Det material som där kom till användning var lin och hampa. Det köptes i Karlskrona och den huvudsakliga produkten levererades

ACC. NR M. 10528: 2.

2

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

till Bergkvara, där fiäkare och sjömän var goda avnämare.

Men man spann annat material också, såsom svinhår, nöthår och tagel.

fast det var mera tillfälligtvis. Det hände att bönder från den när-
liggande bygden kom för att få sitt material spunnit. Det utgjordes

då många gånger utom lin av tagel till slantrevor och sågstreck,

nöthår till garn för hästtäckan. De som bodde vid kusten fick stag

och tälningar och fiskerevar tvinnade. Av lin fick bönderna tömmar

grimmor och linor slagna. Fördeln av att ha ett sågstreck av tagel

var den att det inte "tågnade" eller uttänjdes vid regnväder el-

ler då det blev fuktigt såsom fallet var med sågstreck av lin.

Kabelgarn gjordes av tågor efter häcklan och användes till töm-
mar, slaktrep. m.m.

Repslagarbanan var omkring 150 m. lång och låg på norra sidan
om Bergkvara gata, strax innanför stenvallen, som gränslinje mot ga-

tan. Vid själva vägskalet i vinkeln mot vägen till Söderåkra låg

ett traskjul i vilket repslagarhjulet var uppställt. Den var an-

lagd av dåvarande repslagaren, Holmgren, och yrket utövades av ho-

nom och lejda medhjälpare till det lades ned vid sekelskiftet.

ACC. N:R M. 10528:3.

3

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Materialets beredning.

Råmaterial, som till största delen utgjordes av lin, hampa och jute, köptes från Karlskrona i vanligaste fall. Innan det kunde spinnas måste det emell^ertid häcklas för att få det utrett och ordnat. Man använde tre slags häcklor:

1. grovhäckla, 2. mellanhäckla, 3. finhäckla. Efter grovhäcklan kunde man slå grövre kablar och rep av materialet, och efter mellanhäcklan blev materialet finare och kunde användas till klämlinor, smala stag och märling. Efter finhäcklan blev synnerligen fina tågor av vilka man kunde spinna becktråd och fin märling.

Skeppskablar brukade behandlas med tjära för att bättre motstå fukt och regn. Tjäran värmdes upp på så sätt att man placerade uppvärmda stenar i den och fick den tunnflytande.

Materialtes spinning till tråd!

Tor eller lin odlade bönderna själva och beredde genom rötning, bråkning och skäkning och nötsvansar fick man köpa på garverierna för att få tagel. Likaså nöthår köptes vid garveriet. Materialet hade repslagaren i ett stort förkläde framför sig och fördelade

det under tvinningen så att det blev jämntjockt. I handen höll han en skinnremsa av fällskinn och lät repet löpa genom det för att spara huden i handen. Remsan hölls så att repet fick glida genom ulliga sidan för att friktionen skulle bli mindre, och så flyttades remsan i den mån ullen nöttes av.-

Somt material fordrade hårdare tvinning och somt lösare. I förra fallet måste repslagarhjulet löpa fortare och för att markera hastigheten, då han var långt ute på banan använde repsalgaren benen. Om han alltså ville att den som drog skulle öka takten, sparkade rakt ut åt sidan med benen, och den som drog hade att rätta sig därefter.

Sammantvinningen av garnen.

Då garnen tvinnades samman och slogs ihop till ett rep hade man flera kadeler, som slogs ihop. Kadel var alltså benämningen på en part av ett rep. Det kunde utgöras av 3 eller 4 sammanslagna kadeler, fastsatta vid krokarna på geschäret. Minst 2 personer måste det vara för arbetet på repslagarbanan och vid sammanslagningen flera, om det var bråttom. De fria ändarna av kadelerna var fast-

ACC. N:R M. 10528:57.

5
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

gjorda vid en släpa eller ett släpok, som hölls fast till en viss grad av stenar, som man lagt på. Släpan gled fram allteftersom parterna eller kadelerna slogs samman, men den fick inte glida för lätt för att få den rätta fastheten i repet. De ställningar på vilka kadelerna vilade under hopslagningen kallades micklar och liknade bockar med trädubbar, som skilde de olika kadelerna åt. Man skilde mellan högerslaget rep och vänsterslaget eller avigt rep.

Högerslaget rep,

Vänsterslaget eller avigt rep.

Uppgiften av Höglund, Gökalund. Han hjälpte Holmgren med repslagning.

ACC. N:R M. 10528:6.

6

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Den här i korthet angivna metoden användes under 1870 Och 1880-talet fram till seklets slut, då repslageriet nedlades och Holmgren slutade med arbetet. Hans söner, som lärt yrket, reste till Amerika och inventarierna spriddes till skilda delar av bygden och en del skattades åt förgängelsen. Repslagarhjulet fraktade till Kalmar och ställdes där in i ett skjul, tills Gökälunds hemgygdsförening, tog det tillbaka och förvarar det nu tillsammans med en del annan etnografika i sin hembygdsgård i Bergkvara.

Repets finputsning.

Repet polerades med en vattendränkt trasa, varvid alla trådar och tågor, som hängde lösa, togs bort och ytan blev finare.

Att spiltsa samman repen var en färdighet, som Holmgren förvärvat stor skicklighet i. Han kunde på 5 minuter spiltsa samman en s.k.

Ölandsgrimma. Den kallades så för att öläningar, som var framstående hästuppfödare hade den modellen på sina grimmor till skillnad från den småländska som utgjordes av en rem om halsen på hästen och ett grämskaft. Ölandsgrimman gick över hästens huvud.

Mot slutet av 1800-talet kom grämskaft av järnkedjor ibruk och

ACC. NR M. 10528: 7

7

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

de hemgjorda kom inte till användning i samma utsträckning som förut.

Repsorter. Grovleken på de olika repsorterna varierade från 2mm upp till 30 á 40 mm. Den färdiga varan såldes efter vikt av repslagaren och efter aln av minuthandlaren. 1:25 - 1:50 kr. för grimma.

Handslaget rep användes till stag, tömmar och sådant som fordrade hållfasthet och styrka i hög grad. Man räknade med att det handslagna repet var dubbelt så stark som maskinslaget.

Vid tiden för första världskriget började man mera allmänt övergå till maskinslagna rep.

Repslageri sombinäring. Som binäring har inte repslagning i denna trakt bedrivits. Holmgren hade det som huvudsaklig näring och yrke, fast han heit naturligt ej sködade någon större vinst därav.

Men Holmgren var en kuktig karl och hustru hjälpte till för att få debet och kredit att gå bra ihop. Hon kokte karameller och sålde. Det var s.k. enstyversbitar hon lagade till och ansågs som skicklig i sitt näringsfång.

Man fick 2 enstyversbitar för 1 öre. Förtjänsten var inte stor.

ACC. N:R M. 10528:8.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Enkel skiss över repslagarbanan i Gökalund
vid slutet av förra århundradet.

Väg till Karlskrona.

Väg till Kalmar.

